

РЕЗЮМЕ

Ю. С. Кулінка. Педагогическая позиция учителя как средство преодоления конфликтных ситуаций в отношениях с подростками.

В статье обосновано педагогическую позицию учителя как средство преодоления конфликтных ситуаций в отношениях с подростками. Раскрыта сущность понятий «позиция», «профессиональная позиция учителя», «педагогическая позиция», их связь с самосознанием человека. Обоснована роль профессиональной позиции педагога в преодолении конфликтных ситуаций в системе «учитель-ученик».

Ключевые слова: позиция, профессиональная позиция педагога, педагогическая позиция, подтипы педагогической позиции, стратегия разрешения конфликтов, ролевая позиция учителя в преодолении конфликтов в системе «учитель-ученик».

SUMMARY

Y. Kulinka. Pedagogical teacher's position as a method of overcoming of conflictual situations in teenager's relationships.

In the article the teacher's pedagogical position as a means of overcoming conflicts in relationships with adolescents is substantiated. The essence of the concepts «Position» and «teacher's professional position», «teaching position», their connection with the self-consciousness of human being is shown. The role of professional positions of a teacher in dealing with conflict situations in the «teacher-student» system is substantiated.

Key words: position, professional position of a teacher, teaching position, subtypes of teaching positions, strategies of conflict resolution, role position of a teacher in overcoming conflicts in the «Teacher-student» system.

УДК 378.147.091.33–027.22:796

Л. Л. Лисенко

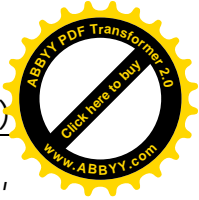
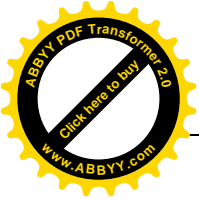
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У статті теоретично обґрунтовано та розроблено систему науково-дослідницьких завдань для підвищення педагогічної компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури та активізації їх творчої діяльності. Представлені завдання сприяють розвитку креативних здібностей та вмінь до інноваційної діяльності у процесі педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах.

Ключові слова: творча діяльність, педагогічна практика, науково-дослідницькі завдання, майбутні фахівці з фізичної культури, педагогічна компетентність, дошкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми. Важливого значення в особистому становленні майбутніх фахівців з фізичної культури набуває педагогічна практика, яка озброює їх досвідом практичної педагогічної діяльності і є поєднуючою ланкою між теоретичним навчанням та самостійною роботою студентів.

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти в Україні, Державною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), Законом України «Про вищу освіту» головним завданням реформування вищої школи є виховання творчої особистості, здатної здійснювати продуктивну професійну діяльність на високому науковому та фаховому рівнях, що вимагає від учителя участі в інноваційних процесах, прийняття нестандартних рішень, творчості в організації педагогічної діяльності.

У зв'язку з цим постає необхідність активізації творчої діяльності під час педагогічної практики та формування креативно-інноваційних умінь (уміння знаходити нове в педагогічних явищах; уміння роботи вибір методичної концепції власної праці; вміння прогнозувати дослідницько-експериментальну роботу) майбутніх фахівців з фізичної культури.

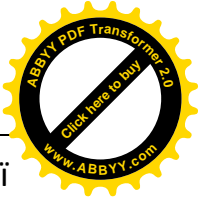
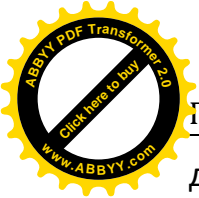
Аналіз актуальних досліджень. Необхідність формування творчої індивідуальності вчителя розглядалась у працях В. Андреева, М. Поташника, В. Сластьоніна, Н. Кузьміної, В. Кан-Калика та інших.

Актуальним питанням важливості педагогічної праці вчителя фізичної культури як фахівця компетентного, творчого та активного, спроможного здійснювати навчально-виховну діяльність із урахуванням різноманітних технологій присвячені роботи О. Петуніна, Б. Шияна, О. Тимошенка, Г. Астахова, М. Ісаченка, В. Філанковського, С. Бегідової та інших.

Різні аспекти розвитку творчості досліджували: О. Морозов, О. Цедринський (формування креативності викладача вищої школи в системі неперервної освіти); А. Тутолмін (становлення і розвиток творчої компетентності майбутнього вчителя (на основі системного підходу); Г. Семенова (педагогічні умови розвитку творчих здібностей майбутніх учителів на основі особистісно орієнтованого підходу); проблема розвитку творчості в підготовці спеціалістів фізичної культури і спорту знайшла своє відображення в роботах В. Філанковського (розглянуто технологічний підхід до формування творчої готовності вчителя фізичної культури), С. Бегідової (технологічні основи професійно-творчого розвитку особистості спеціаліста фізичної культури і спорту).

Аналіз наукової літератури дозволяє визначити, що на роль організації педагогічного процесу у формуванні творчої індивідуальності вчителя вказували у своїх дослідженнях Ю. Бабанський, В. Андреев, В. Давидов, В. Сластьонін та інші; засобами використання педагогічних і творчих задач займалися О. Ємець, О. Матвієнко, Л. Спирін та інші, групові форми роботи вивчала Р. Грановська та інші.

На наш погляд, існує проблема пошуку шляхів активізації творчої

діяльності студентів факультету фізичного виховання у процесі педагогічної практики, яка має бути спрямована на формування їх креативно-інноваційної компетентності. Одним із шляхів активізації творчої діяльності ми вважаємо впровадження науково-дослідницьких завдань під час педагогічної практики, адже у Концепції педагогічної освіти одним із завдань практичної підготовки вчителя є формування в нього творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності [3, с. 21].

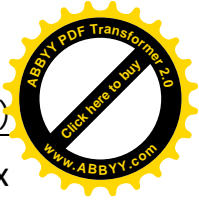
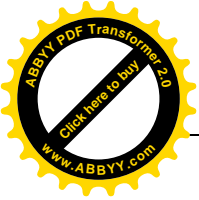
Метою статті – теоретично обґрунтувати та розробити систему науково-дослідницьких завдань для підвищення педагогічного компетентнісного арсеналу та активізації творчої діяльності майбутніх фахівців із фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи сутність педагогічної діяльності вчителя фізичної культури, необхідно виходити з концепції А. Леонтьєва, згідно з якою розкривається структура трудової діяльності людини взагалі. Науковець у своїй концепції показує, що кожна трудова діяльність характеризується спрямованістю на досягнення певної мети.

Метою діяльності вчителя фізичної культури є зміцнення здоров'я школярів, забезпечення засвоєння ними теоретичних знань, формування рухових умінь і навичок, формування організаторських здібностей і навичок у галузі фізичної культури і спорту, формування потреби в регулярних заняттях, активізації пізнавальної діяльності, розвиток творчих здібностей, тобто формування фізичної культури школярів (М. Віленський, Р. Сафін, З. Вяткін, В. Філіппов). До структурних компонентів педагогічної діяльності вчителя відносять конструктивний, організаторський, комунікативний, гностичний (М. Віленський, В. Русанов, З. Вяткін, Н. Кузьміна), але, крім вище перелічених, виділяють інші, наприклад, інформаційний, діагностичний (О. Абдулліна, С. Єлканов), творчий (С. Бегідова). Усі зазначені компоненти мають свою специфіку і тісно взаємопов'язані між собою.

Розвиток творчості, за даними Е. Яковлевої, є однією з центральних ліній особистісного розвитку, що дозволяє людині проявити свою індивідуальність і унікальність.

Л. Зубченко розглядає педагогічну творчість учителя фізичної культури як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, мотиваційних установок щодо творчої педагогічної діяльності, яка спрямована на нестандартне вирішення основних завдань фізичного виховання школярів. С. Бегідова структуру професійно-творчого розвитку особистості розглядає як сукупність таких компонентів: творче мислення, моторна творчість, професійно-педагогічна творчість, творчий саморозвиток та акмеологічна орієнтація.

Педагогічна практика є важливим етапом формування професійних знань, умінь і навичок майбутнього фахівця з фізичної культури. Саме умови педагогічної практики створюють необхідність активізувати самостійну діяльність студента під час виконання різноманітних завдань [1, с. 5]. Впровадження системи науково-дослідницьких завдань у процес педагогічної практики майбутніх фахівців із фізичної культури дозволить підвищити їх компетентність, адже система даних завдань спрямована на пошукову діяльність, що виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні, внаслідок чого суб'єктивний характер «відкриттів» студентів може набувати певної об'єктивної значущості та новизни.

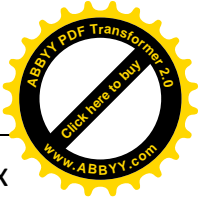
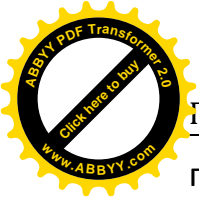
Нами впроваджено систему науково-дослідницьких завдань у програму педагогічної практики студентів факультету фізичного виховання з додаткової спеціалізації «фізичне виховання дітей дошкільного віку» (шифр 7.010203), яка займає важливе місце в системі професійної підготовки інструкторів із фізичного виховання в дошкільних закладах.

Педагогічна практика є органічною частиною навчального процесу в педагогічному університеті та озброює студентів досвідом професійної діяльності. У процесі проходження практики студенти оволодівають уміннями і навичками навчання й виховання дітей дошкільного віку, вчать самостійно і творчо застосовувати набуті знання. Головною метою педагогічної практики є формування знань, умінь, навичок самостійного проведення всіх організаційних форм фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Головними завданнями педагогічної практики є:

- ознайомлення студентів із сучасним станом роботи дошкільних закладів, з пріоритетними напрямками їх навчально-виховної роботи;
- виховання професійних якостей особистості майбутнього інструктора з фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі;
- формування у студентів професійних умінь, необхідних для успішного здійснення навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку;
- встановлення зв'язків між теоретичними знаннями, отриманими при вивченні психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін, і практикою;
- вивчення вікових і індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку та специфіки роботи з ними;
- формування творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності [4, с. 3].

Під час педагогічної практики, за даними Л. Зубченко, можна використовувати творчі завдання (збір матеріалів для написання доповідей, статей, рефератів, складання кросвордів, сценаріїв, узагальнень наукових досліджень; виступ із повідомленнями за цими матеріалами;

проведення педагогічних спостережень і відображення отриманих результатів при написанні творчих робіт (курсової або дипломної роботи, статті, наукового реферату); опис передового педагогічного досвіду кращих учителів фізичного виховання; розробка декількох варіантів планів-конспектів проведення нестандартних уроків із наступним їх колективним обговоренням, збір фактичного матеріалу за спільно розробленою методикою дослідження тощо для закріплення отриманих теоретичних знань і активізації самостійної творчої діяльності студентів.

Загалом науково-дослідна діяльність студентів у вищих навчальних закладах України забезпечує вирішення таких завдань, як формування наукового світогляду та оволодіння методами наукового дослідження; розширення наукової ерудиції майбутнього фахівця; розвиток нахилів до пошукової дослідної діяльності, до творчого розв'язання навчально-виховних завдань у сучасній школі; прищеплення студентам умінь і навичок самостійної науково-дослідної діяльності [5, с. 4].

Розроблені та впроваджені в практику нами науково-дослідні завдання спрямовані на формування таких умінь студентів: аналітико-синтетичних, діагностичних, прогностично-проектувальних та креативно-інноваційних – і застосування їх на практиці сприяє підвищенню професійної готовності майбутніх інструкторів з фізичного виховання.

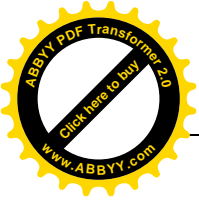
1. Вивчення досвіду роботи інструктора з фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі.

При виконанні даного завдання студент повинен зібрати інформацію про роботу інструктора з фізичного виховання і відповідно її оформити (біографія, перспективні напрямки роботи, індивідуальні особливості в методиці проведення занять із фізичної культури та інших форм фізичного виховання). Обов'язково надати план-конспект одного заняття із фізичної культури, розробленого інструктором з фізичного виховання, можливо, комплексів ранкової гімнастики, сценарію спортивного свята чи розваги. Також слід визначити та охарактеризувати вид передового педагогічного досвіду (репродуктивний; раціоналізаторський; новаторський, або інноваційний).

Вимогою до оформлення даної інформації є наявність фотоматеріалів та відеозйомка проведення одного з занять із фізичної культури інструктором із фізичного виховання.

2. Контроль за рівнем розвитку фізичних якостей дітей дошкільного віку.

При виконанні даного завдання студенту-практиканту необхідно ознайомитись із середніми показниками розвитку фізичних якостей дітей дошкільного віку (програма «Малятко»).

Провести тестування в групі, за якою закріплений студент-практикант. Дати аналіз рівня розвитку фізичних якостей окремої дитини, і загального рівня розвитку фізичних якостей дітей відповідно до їх віку (за допомогою знань, отриманих на заняттях із метрології, інформатики, основ наукових досліджень). Для аналізу загального рівня розвитку фізичних якостей дітей дошкільного віку пропонуємо застосовувати наступні методи математичної статистики: метод середніх величин (середнє арифметичне ($\bar{X}$); стандартне відхилення (S); стандартна помилка середнього арифметичного ($S\bar{X}$); t – критерій Стюдента (t); рівень значимості вимірів (p); коефіцієнт варіації (V)).

На основі отриманих даних, їх аналізу студент-практикант робить загальний висновок щодо рівня розвитку фізичних якостей у даній віковій групі. Розробляє практичні рекомендації щодо підвищення ефективності навчального процесу з фізичного виховання для дітей даної групи та індивідуально для кожної дитини.

3. Контроль за рівнем розвитку координації рухів дітей дошкільного віку.

При виконанні даного завдання студенту-практиканту необхідно підібрати методики дослідження координації рухів. Це може бути нова фізична вправа (відповідна до віку дитини), можливо використовувати тест на точність попадання в ціль (кидки м'ячем в кільце) (з 10 кидків кількість влучних).

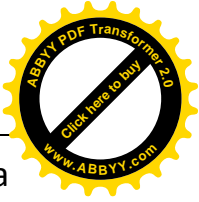
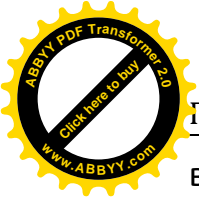
Рівень розвитку координаційних здібностей можна визначати за точністю відтворення параметрів рухової координації (часового, просторового, силового) за допомогою таких методик дослідження, як кінематометрія, хронометрія, динамометрія.

4. Характеристика рухового режиму закріпленої групи.

Для характеристики рухового режиму дітей певної групи слід визначити час, запланований на виконання певних форм організації з фізичного виховання для даної групи та їх реальний час, який витрачається. На основі отриманих даних устанавлюється вид рухового режиму та робиться загальний висновок.

Заходи фізичного виховання (на тиждень): заняття ранковою гімнастикою; заняття фізичною культурою; заняття хореографією; заняття фізичною культурою на свіжому повітрі; рухливі розваги; піші переходи; тривалість рухового компоненту; інші види рухової активності.

Для характеристики рухової активності дошкільників можливо використовувати метод крокометрії, за допомогою даного методу сумарно

вираховують кількість основних локомоцій під час організованої та довільної рухової діяльності дитини протягом дня, одержані показники зіставляють з науковими даними (Е. Вільчковський, Н. Денисенко) та на основі порівняння характеризують рухову активність дитини.

5. Характеристика рухового режиму дошкільного навчального закладу.

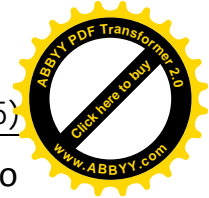
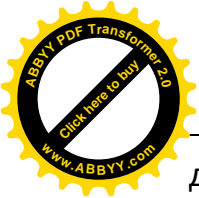
- скільки занять фізичною культурою проводиться в кожній групі за тиждень;
- скільки занять фізичної культури на свіжому повітрі проводиться в кожній групі за тиждень;
- скільки занять хореографією проводиться в кожній групі за тиждень;
- скільки раз на тиждень проводяться рухливі розваги;
- скільки раз на тиждень (місяць) проводяться піші переходи;
- чи достатня моторна щільність заходів фізичного виховання;
- різноманітність заходів фізичного виховання (перерахувати види);
- зробити загальний висновок про вид рухового режиму дошкільного навчального закладу.

6. Аналіз фізичного розвитку дітей закріпленої групи (за 2-3 роки) за показниками росту та ваги.

7. Аналіз фізичної підготовленості дітей (за 2-3 роки) тощо.

Впровадження в процес педагогічної практики розроблених нами науково-дослідницьких завдань стимулювало студентів до активної творчої роботи, сприяло формуванню у них оригінальності, творчого мислення. Однак слід відмітити, що не всі студенти мали змогу виконати дані завдання на високому рівні, деякі вибирали більш прості завдання (№ 1, 4, 5), або якість їх виконання мала бути кращою. Ми вважаємо, що існують причини для обґрунтування цього явища: це і мотиваційна готовність студента, і його індивідуальні психологічні особливості, рівень професійної компетентності тощо, проте викладач має відшукувати шляхи для вирішення даної проблеми з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей студентів тощо.

Висновки. Аналіз проблеми активізації творчої діяльності в процесі педагогічної практики майбутніх фахівців із фізичної культури дали змогу зробити висновок про актуальність і доцільність впровадження системи науково-дослідницьких завдань для її вирішення. Встановлено, що активізація творчої діяльності студентів у процесі педагогічної практики відбувається під час виконання різноманітних видів робіт, однією з яких є науково-дослідна робота студентів. Розроблена нами система науково-

дослідницьких завдань (вивчення досвіду роботи інструктора з фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі; контроль за рівнем розвитку фізичних якостей дітей дошкільного віку; характеристика рухового режиму дошкільного навчального закладу, групи тощо) сприяла формуванню у майбутніх фахівців із фізичної культури професійної компетентності, творчої активності, творчого мислення, розвитку здібностей до інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арефьев В.Г. Самостійна робота студентів під час педагогічної практики : навчально-методичний посібник для студентів факультету фізичного виховання / В.Г. Арефьев, В. І. Куриш, Н.Д. Михайлова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 104 с.
2. Бегидова С. Н. Теория и практика профессионально-творческого развития личности в процессе подготовки специалиста физической культуры и спорта: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 / Бегидова Светлана Николаевна. – Майкоп, 2001. – 439 с.
3. Концепція педагогічної освіти // Інформ. збірник Міністерства освіти України. – К. : Педагогічна преса, 1999. – № 8. – С. 8–23.
4. Лисенко Л. Л. Педагогічна практика в дошкільних закладах : навчально-методичний посібник / Л. Л. Лисенко, О. В. Багінська. – Чернівці : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2011. – 48 с.
5. Організація та методика проведення науково-педагогічних досліджень студентами вищих навчальних закладів : посібник для студентів вищих навчальних закладів / [М.І. Соловей, Є.С. Спіцин, К.К. Потапенко, З.М. Шалік]. – К. : Ленвіт, 2004. – 143 с.

РЕЗЮМЕ

Л. Л. Лысенко. Активизация творческой деятельности будущих специалистов по физической культуре в процессе педагогической практики.

В статье теоретически обоснована и разработана система научно-исследовательских заданий для повышения педагогической компетентности будущих специалистов по физической культуре и активизации их творческой деятельностью. Представленные задания способствуют развитию креативных способностей и умений к инновационной деятельности в процессе педагогической практики в дошкольных учебных учреждениях.

Ключевые слова: творческая деятельность, педагогическая практика, научно-исследовательские задания, будущие специалисты по физической культуре, педагогическая компетентность, дошкольное учреждение.

SUMMARY

L. Lysenko. Activation of creative activity of physical training teachers in the process of pedagogical practice.

In the article it is represented theoretical grounding and developed a system of scientific researching tasks for increasing of pedagogical competence of future Physical training specialists and activating of their creative imagination, developing of creative abilities and skills for innovative activity in the process of pedagogical practice at preschool establishments.

Key words: creative activity, pedagogical practice, scientific research tasks, future Physical training specialists, pedagogical competence, preschool establishments.